

FETHİYE'DE YAYLALAR ve YAYLACILIK

Prof. Dr. İbrahim GÜNER*
Yrd. Doç. Dr. Mustafa ERTÜRK*

Özet

Fethiye İlçesi'nde 105 civarında yayla alanı vardır. Bunlar Boncuk Dağları, Akdağlar ve Babadağ-Arıdağ kütlesinin 1000 m. 'den yüksek kesimleri ile 1000-1500 m. yükselti kuşağında bulunan Seki Platosu'nda yer almaktadır. Yayla alanlarının toplam yüzölçümü 8.807 ha. (ilçe alanının % 2,6'sı), ortalama büyüklüğü ise 155 ha. kadardır. İlçe yaylalarının yaklaşık yarısı, 1000-2000 m. yükselti basamağında, yani orman kuşağında, yarısı da alpin çayırlar katında bulunmaktadır. Yaylalarla köyler arasındaki uzaklıklar ise 5-10 km. (dağ köyleri) ile 40-110 km. (ova köyleri) arasında değişmektedir.

Araştırma sahasındaki 84 köyden 73'ünde ve Fethiye Kenti'nde yaylacılık yapılmakta olup ilçenin toplam hane sayısının % 12,6 kadarı yaylacılık faaliyetlerine katılmaktadır. Ancak bu oranlar, dağ köylerinde % 50'nin üzerine çıkarken, sahil kesiminde kurulmuş bazı köylerde ve Fethiye Kenti'nde % 5'in altına düşmektedir.

Orman kuşağındaki yayla yerleşmelerinin konutları kalıcı konutlardan ve çadırlardan oluşurken, alpin çayırlar katında yer alan yaylaların konutlarının tamamen çadırlardan oluştuğu görülmektedir. Yine yükselti faktörünün etkisine bağlı olarak, ortalama 2000 m. 'nin altında bulunan yaylalarda tarım ve hayvancılık, daha yüksekte bulunan yaylalarda ise sadece hayvancılık yapılmaktadır.

Önceleri, tamamen kırsal ekonominin bir parçası olarak sürdürülen yaylacılık, son 30 yıl içerisinde yöre insanının yaşam tarzlarının ve standartlarının değişmesiyle, günümüzde daha çok rekreasyonel amaçlarla yapılan bir faaliyet haline gelmiştir. Buna

* Muğla Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı.

bağlı olarak da, yöredeki bazı yayla yerleşmelerinin giderek sayfiye yerleşmesine dönüştükleri gözlenmektedir. Yazın bunaltıcı sıcağından kaçma isteği, geçmişte olduğu gibi, günümüzde de yöre yaylacılığını teşvik eden temel faktör olma özelliğini korumaktadır.

Anahtar kelimeler: Fethiye İlçesi, yayla, yaylacılık, yayla turizmi.

Abstract

There are about 105 high plateaus in Fethiye district. They are located in Boncuk Mountains, Akdağlar and 1000 m. higher parts of Babadağ-Arıdağ range and Seki Plateau of 1000-1500 m. altitude. Total square area of the high plateaus is 8.807 ha., representing 2,6 % of the district's total area. And the average size of each is about 155 ha. Almost half of the high plateaus is in the forest belt of 1000-2000 m. altitude and the other half is located on plateau meadows. The distances between the high plateaus and villages range from 5 to 10 km for mountain villages and from 40 to 110 km for the villages on the plains.

Of 84 villages in the research area, transhumance activities are being carried out in 73 villages and Fethiye town. This represents 12.6 % of total households in the district transhumance. But while these percentages reach to 50 % for mountain villages, they can drop to 5 % in some villages and Fethiye district.

It has been observed that while the houses of high plateaus in the forest belt consist of permanent houses and tents, the houses in high plateaus are completely composed of tents. Due to the altitude factor, farming and stock rising are practised in the high plateaus under the altitude of 2000 m., and only stock rising is practiced in high plateaus located at higher altitudes.

Transhumance once practised as a part of rural economy has become a recreational activity as the lifestyles and standards of the local people have greatly changed in the last 30 years. Hence, some high plateaus have been observed to become tourist resorts recently. As in the past, the desire to escape from the suffocating heat of the summer months acts as a significant factor encouraging local transhumance today.

Key Words: District of Fethiye, high plateau, transhumance, high plateau tourism.

FETHİYE'DE YAYLALAR ve YAYLACILIK

High Plateaus and Transhumance in Fethiye

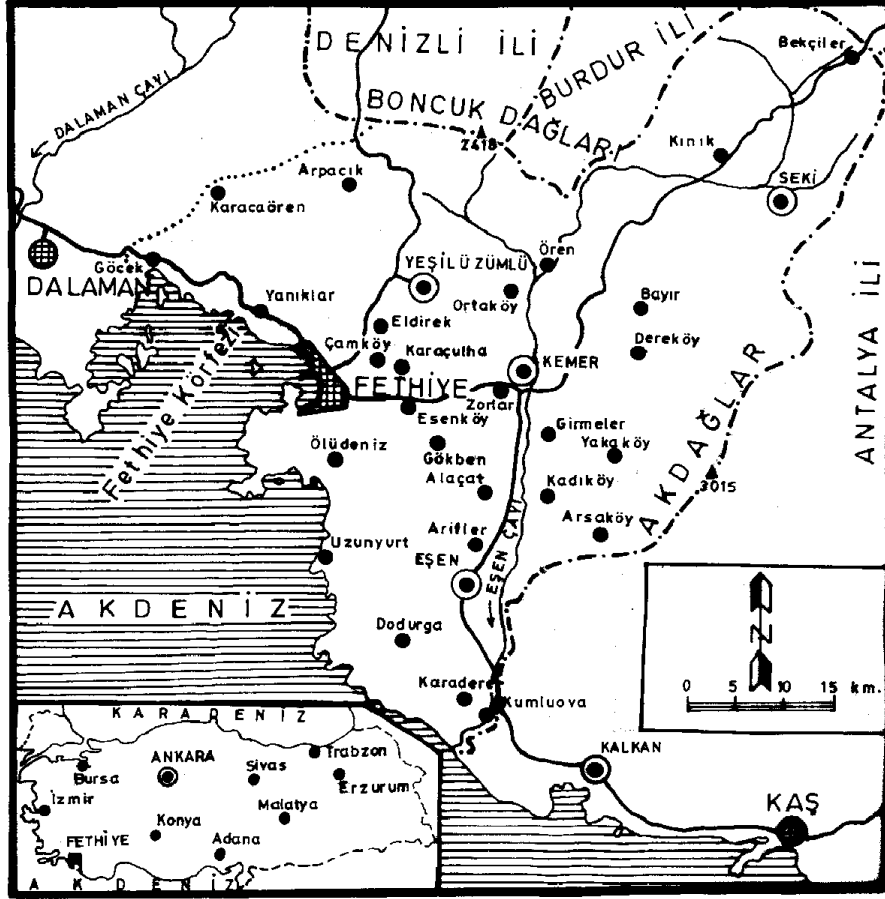

GİRİŞ

Fethiye Çeşmesi, Türkiye'nin güneybatısında, Batı Akdeniz kıyılarında yer alır. Yönetim bakımından ise Muğla İli'ne bağlı bir ilçe olup bu ilin en doğusunda bulunur. Çeşme toprakları, güneyde Akdeniz; batıda Dalaman Çeşmesi; kuzeyde Denizli (Çameli Çeşmesi) ve Burdur (Altınyayla Çeşmesi) illeri; doğuda ise Antalya İli (Korkuteli, Elmalı ve Kaçılçeleri) ile çevrilidir (Şekil 1). Yüzölçümü 3.059 km²'dir.

Çeşmenin toplam nüfusu 154.209 kişidir (2000). Bu nüfusun, % 32,9'u (50.689 nüfus) Fethiye Kenti'nde, % 67,1'i (103.520 nüfus) ise köylerde yaşamaktadır. Çeşmede, 13 belde ve 71 köy vardır.

Fethiye ekonomisi, büyük ölçüde tarım (özellikle seracılık) ve turizme dayanmaktadır. Çeşme nüfusunun % 55'i tarımla uğraşmaktadır. Toplam 305.900 hektarlık ilçe topraklarının % 21,9'u (66.800 ha.) tarım arazisinden (% 77'si sulamalı tarım alanı), % 18,5'i çayır-mera alanından, % 54,3'ü orman alanından, % 7,1'i ise ürün getirmeyen alanlardan oluşmaktadır. Özellikle sulanabilen tarım alanlarında iklimin ve toprak yapısının uygunluğu nedeniyle polikültür tarım yapılmaktadır. Çeşmede, 2002 yılı itibariyle 21.262'si sığır, 46.300'ü koyun, 41.000'i keçi olmak üzere, toplam 108.562 baş hayvan vardı. Bu hayvanların beslenmesinde rol oynayan yaylak alanlarının toplam yüzölçümü ise 8.807 ha. kadardır (ilçe alanının % 2,6'sı). Bölgenin kır ekonomisinde, geçmişteki kadar önemli olmasa bile yaylacılık faaliyetleri günümüzde de varlığını sürdürmektedir.

Şekil 1. Fethiye İlçesi'nin Lokasyon Haritası.

Fizikî coğrafya terimi olarak yayla (plâto), akarsularla derin bir şekilde yarılmış, yüksek veya yüksekçe düzlüklerdir.¹ Beçeri coğrafya terimi olarak ise yayla, Eski Türkçe'de yaz mevsimi manasına gelen "yay" kökü ile hayvanları açıkta ve dağınık olarak otlatmak manasını da ifade eden "yaymak" mastarından çıkmıştır.² Terimin sürülerin dağlardaki yamaç ve düzlüklerde yayılmasından türediğini belirten Darkot (1968) da aynı görüştedir.³ Sözcük anlamıyla açıkça ilgisi bulunan bu terimi; köyün ekonomik çevresi içerisinde yer alan, çeşitli iğlevleri olmakla birlikte daha çok yaz mevsiminde hayvanların otlatıldığı, üzerinde konutlar bulunan

yüksek dağ düzlüğü şeklinde tanımlamak mümkündür.⁴ Türkiye'nin her bölgesinde yayla sözcüğü, yazın çıkılıp oturulan serin yerler, dağların üzerindeki yazlık oturma alanları veya yazlık meralar anlamına gelir.⁵ Tarihî dönemlerden beri Türk ulusunun yaşamında belirgin bir yeri bulunan bu faaliyete katılanlar yaylacı olarak nitelendirilmiştir.

Geçmişte "Likya" olarak adlandırılan araştırma sahası, 13. Asrın ortalarına doğru Türk nüfusun iskânına açılmıştır. Sahaya yerleşen Yörük aşiretleri yüzyıllar boyu yazın yüksek dağlar üzerindeki yaylalarına, kışın ise kıyı kuşağındaki kıçıklarına göçerek, yarı-göçebe hayatlarını sürdürmüştür. Her yıl tekrarlanan bu olay çok köklü bir göçebelik ve yaylacılık kültürünü oluşturmuş ve bu kültür günümüze kadar gelmiştir.

Ancak önceleri tamamen göçebe çobanlığa bağlı olarak ortaya çıkan yaylacılık faaliyeti, zamanla Yörük obalarının yerleşik hayata geçerek köyler kurmasıyla, giderek yerleşik bir yaşam tarzı sürdüren kırsal kesim insanının mevsimlik hareketi şeklinde dönüşmüştür.

Ayrıca, özellikle 1970'li yılların başlarından itibaren yörenin sosyal ve ekonomik yapısında yaşanan gelişmeler, yaylacılık faaliyetlerinin hem boyutunda hem de yapılaşma amacıyla önemli değişimlere neden olmuştur. Gerçekten de, bu dönemde Fethiye yöresinde sulama sisteminin yaygınlaşması, ulaşım olanaklarının artması ve ticaretin gelişmesi gibi nedenlerle, seracılık ve açıkta sebze üretimi giderek halkın temel geçim kaynağı haline gelmiştir. Bu geçim kaynağına, 1990'lı yılların başından itibaren turizm de katılmıştır. Özellikle sebzeçilik ve turizm faaliyetleri ile yaylacılık faaliyetlerinin aynı devreye rastlaması, otlak hayvancılığına dayalı yaylacılık faaliyetinin eski önemini yitirmesine neden olmuştur. Ayrıca insanların yaşam tarzlarının ve standartlarının değişmesi, rekreasyonel amaçlı yaylacılığın gündeme gelmesini ve gelişmesini de sağlamıştır.

1. Yaylacılığı Hazırlayan Coğrafi Faktörler

Morfolojik yapının yaylalar ve yaylacılık faaliyetleri ile sıkı ilişkisi bulunmaktadır. Fethiye çevresi Tersiyer'de yoğun tektonik hareketlere

uğramıŒ, meydana gelen çökme ve yükselmeler yüksek dağların ve depresyonların oluşmasına yol açmıştır. Yörenin kuzey, doğu ve güney kesimleri, Toros Dağlarının güneybatı ucunu oluşturan yüksek dağlarla kaplıdır. 2000 metrenin üzerinde birçok doruğu barındıran bu dağlar üzerinde çeşitli genişlikte yaylalar bulunmaktadır. Yörede yer alan düzlük alanların ise Eçen Vadisi'nde ve kıyılarda toplandıkları görülmektedir. Bu morfolojik yapı, Fethiye çevresinde yaylacılık faaliyetleri için uygun bir doğal ortam hazırlamıştır.

Yaylacılık faaliyetlerinin ortaya çıkmasında, özellikle Akdeniz ülkelerinde iklim faktöründen kaynaklanan ve yıl içerisinde yükseltiye bağlı olarak değişiklik gösteren iki ekonomik çevrenin varlığı etkili olmuştur. Asıl çevreyi oluşturan alt zon iskân ünitelerine ve tarıma, yaz aylarında uygun iklim koşullarının etkisiyle gür otlakların geliştigi üst zon ise hayvancılık faaliyetlerine ayrılmıştır. Gerçekten de, iklim özelliklerinden dolayı aynı bölge içerisinde yükseklik artışına bağlı olarak otsu bitki örtüsünün gelişimi farklı zaman dilimleri içerisinde gerçekleşir. İklim-vegetasyon-hayvancılık arasındaki bu üçlü kombinezon, hayvanların bahar devresinden itibaren bölge içerisinde yer değiştirmesini zorunlu hale getirmiştir. Kuşkusuz bütün bunlar, rölyef şekilleri ile o rölyef üzerinde cereyan eden iklim olaylarının belirli çevre üzerindeki etkinliğini göstermektedir.⁶

Dağ ve yayla ikliminin insan sağlığı üzerinde olumlu etkilerinin bulunması⁷ ve yerleşik yaşıntıya geçen ağıretlerin yıllardan beri süregelen alışkanlıklarını günümüze kadar devam ettirmeleri gibi nedenler de, yörede yaylacılığı teşvik eden nedenler arasındadır. Gerçekten de, Fethiye yöresinde yaz aylarında alt zonda bunaltıcı hava koşullarının hüküm sürmesine karşın, üst zondaki yaylalarda serin hava koşulları egemen olmaktadır. Kıyı kesiminde yaz sıcaklık ortalamaları 28-29 °C kadarken, yaylaların bulunduğu 1200-2000 m yükselti kuşağında, bu değer 18-19 °C'ye kadar düşer. Türkiye'de insan fizyolojisi için hava sıcaklığının (günlük ortalama) en düşük 16,7 °C en yüksek 24,7 °C ve ideal değer olarak da 20,4 °C civarında bulunması gerektiği belirtilmektedir.⁸ Buna göre, Fethiye yöresinin

kıyı kesiminde, haziran-eylül devresinde (4 ay) hava sıcaklıkları 24 °C'den daha fazladır. Aylık ortalama sıcaklıkların 27-28 °C'yi bulduğu bu devrede, kıyı bölgesinde aşırı sıcaklar ve zama zaman % 50-60'ı bulan bağıl nem oranı, yaylalara göçü âdeta bir zorunluluk haline getirmiştir. Çünkü, yüksek sıcaklık değerlerine yüksek nem de eklenince, sıcak ve bunaltıcı hava koşulları etkili olmakta; bu da insan konforunu olumsuz yönde etkilemektedir. Ayrıca, bu hava koşullarında, vücudun ihtiyacı olan uyku, düzenli bir şekilde alınamamakta ve dolayısıyla insan, gerektiği şekilde dinlenememektedir. Böylece, hayvancılık ve ekme-dikme faaliyetlerinde bulunmak yanında, boğucu sıcaklardan kaçma isteğinin de yaylaya çıkmada önemli etkisi bulunmaktadır.

2. Yaylaların Coğrafi Dağılışı ve Yaylacılık

Fethiye Çeşmesi'nde 105 kadar yayla alanı vardır. Bu yayla alanları, ilçe arazisinin 1000 m.'den yüksek kesimlerinde bulunmaktadır. Toplam yayla sayısının, 35'i (% 33'ü) 1000-1500 m. yükselti kuşağında; 17'si (% 16'sı) 1500-2000 m. yükselti kuşağında; 52'si (% 49'u) ise 2000-2500 m. yükselti kuşağında dağılışı göstermektedir. Çeşmede ormanın üst sınırının ortalama 2000 m'lerden geçtiği dikkate alınırsa, bu yöredeki yayla alanlarının yaklaşık yarısının (53 yayla) orman içinde yer aldığı anlaşılır. Kalan 51 yayla alanı ise Akdağların (3014 m.) ve Boncuk Dağları'nın (2418 m.) 2000-2500 m.'ler arasındaki yüksek dağ çayırları kuşağında bulunmaktadır. Ancak, bu yükselti kuşağındaki yayla alanlarının da 2000-2250 m. arasındaki Çeşmede yoğunlaştıkları görülmektedir. Akdağlarda ortalama 2600 m. yükseltideki Karagöl Yaylası ise ilçenin en yüksek yaylasını oluşturmaktadırlar.

Fethiye Çeşmesi'ndeki devamlı yerleşmelerin büyük bir kısmı alçak zonda toplanmış bulunmaktadır. Bu yerleşmelerin bir çoğunda yaylacılık faaliyeti geçmişteki kadar yaygın olmasa bile günümüzde de sürdürülmektedir. Bugün ilçedeki 84 köyden 63'ünün yaylacılık faaliyetine katıldığı görülmektedir. Ayrıca, 10 köy de yaylada kurulmuş bulunmaktadır.

Ayrıca, Fethiye Kenti’nde oturanların bir kısmı da (özellikle Patlangıç Mahallesi’nde oturanlar) yaylacılık faaliyetlerine katılmaktadırlar.

Yaylacıların ait oldukları köyler ile çıktıkları yaylalar dikkate alınarak bir gruplandırma yapılırsa, Fethiye’de yaylacılığın dört grup halinde sürdürüldüğü anlaşılmaktadır. Örneğin ki ilçenin batı ve kuzeybatısındaki 16 köyden Boncuk Dağları’ndaki yaylalara; Fethiye Ovası ile Kemer çevresindeki 19 köyden Yukarı Eğin Havzası’nda bulunan Seki yaylalarına; AĞaç EĞİn Ovası ile Akdağların yamaçlarındaki 22 köyden Akdağ yaylalarına; Arıdağ (Mendos Dağı)-Babadağ kütesinin eteklerindeki 6 köyden ise bu dağların yüksek kesimlerinde yer alan yaylara çıkılmaktadır.

Seki Yaylası’ndaki Uurluca Köprüsü’nün yakınında “Telmessus” adlı bir antik yerleşime kalıntısı vardır. Fethiye’nin eski adı “Telmessus” olduğuna göre, bu harabe ile ad benzerliği, muhtemel olarak, o zamanlar burasının Fethiye’nin bir yaz sayfiyesi olduğunu gösterir⁹. Seki Yaylası, Fethiye Kenti’nin yaz sayfiyesi olma özelliğini günümüzde de korumaktadır. Ancak, son yıllarda kentin kendisine bağlı köylerden çok göç almış olması nedeniyle, buradan ilçenin diğer yaylalarına çıkanların sayısında da önemli artışların olduğu görülmektedir.

Anketlerden elde ettiğimiz sonuçlara göre, 2003 yılı itibariyle Fethiye İlçesi’ndeki 43.701 haneden 5.500 kadarı (% 12,6’sı) yaylacılık faaliyetine katılmıştır (yaklaşık 18.900 nüfus).

Yaylacılık faaliyetine katılım oranları ise yerleşimlere göre önemli farklılıklar göstermektedir. Genel olarak, eğimli yüzeylerde kurulmuş köylerde yaylacılık faaliyetine katılım oranlarının arttığı, ovalarda ve kıyıda kurulmuş olan köylerde ise bu oranların düşük olduğu gözlenmektedir. Nitekim, Gökben (% 90), Bayır (% 60), Çatak (% 55), Arsa (% 40), Yaka (% 45) ve Dodurga (% 40) gibi dağ köyleri yaylacılığa katılım oranları bakımından başta gelirken, ova ve kıyı köyleri ile Fethiye Kenti’nin % 5’in altına düşen oranlarıyla son sıralarda yer aldıkları görülmektedir.

Yaylacılık faaliyetine katılan aile sayısı bakımından ise sahil kuşağında bulunan yerleşmeler başta gelmektedir. Bunun nedeni, bu kesimdeki yerleşme birimlerinin kalabalık nüfuslu olmalarıdır. Bu yerleşmelerin başlıcalarını ise Fethiye (500 aile), Eldirek (400 aile), Karaçulha (300 aile), Esenköy (250 aile), Kemer (240 aile), Ören (146 aile), Kayacık (186 aile), Yaka (203 aile), Arsa (190 aile), Bağlağaç (110 aile), Bozyer (125 aile) ve Çamurköy (90 aile) oluşturmaktadır.

Toplam 5.500 yaylacı aileden, 2.660'ı (% 48'i) Seki yaylalarına (9.895 nüfus); 1.989'u (% 36'sı) Akdağ yaylalarına (6.112 nüfus); 583'ü (% 11'i) Boncuk Dağları'ndaki yaylalara (2.018 nüfus); 260'ı (% 5'i) ise Arıdağ-Babadağ yaylalarına çıkmıştır (875 nüfus). Bu rakamlar, eskiden beri tanınmış Golan Seki yaylalarının ilçenin en yoğun yaylacılık faaliyet bölgesi olma özelliğini günümüzde de koruduğunu göstermektedir.

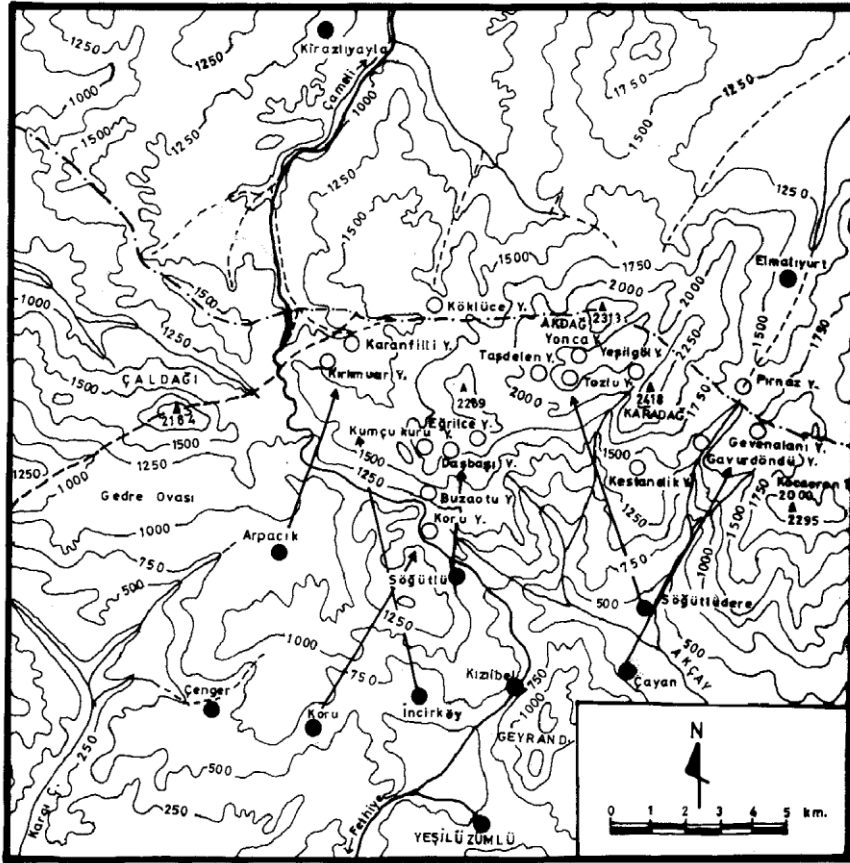
a) Boncuk Dağlarındaki Yaylalar ve Yaylacılık

Toplam 23 yaylanın bulunduğu bu yayla grubu 1000-2250 metreler arasındaki yükselti kuşağında yer alır (Şekil 2).

Araştırma sahasının kuzeybatısında, Dalaman Çeşmesi sınırı boyunca Çal Dağı (2184 m.) yükselir. Bu dağ, âdeta bir çadır gibi sivri, üstü çıplak, su kaynakları fakir, ağaçları biraz ormanlık (çam ve katran) ve biraz da suyu bulunan bir kütledir. Bu nedenle, söz konusu dağın ancak etek kesimleri yayla olarak kullanılmaktadır.

Çal Dağı'nın doğusunda, Fethiye-Çameli yolunun geçtiği Tuzla Beli vardır. Bu belin doğusunda arazi giderek yükselir ve genişler. Kuzeyde Ağlı Beli, Buhu Gediği, Doğuda Kara Umca Beli, güneyde Akçay Vadisi arasını dolduran bu yüksek kütleyi oluşturan dağların tümüne birden Boncuk Dağları denir. Bu dağların başlıcalarını ise Karadağ (2233 m.), Çatal Dağı (2396 m.) ve Göktepe (2418 m.) oluşturur. Bunların etekleri boyunca, ortalama 1000-1500 metrelerde, küçük küçük birçok yayla yer alır. Bu yaylaların başlıcaları; Karanfilli, Kırkpınar, Kuru, Buzaotu, Kavacık, Kestanelik, Tavşan Alanı, Killik Alanı ve Eyrekkaya'dır. Orman alanı içinde

yer alan bu yaylalar su ve ot bakımından fakir, ancak kuyu suları içilen yaylalardır. Yukarı Akçay Vadisi'nde Gāvurdöndü (ortalama 1400 m.) ve Belbağ (ortalama 1500 m.) yaylaları yer alır. Bu vadinin doğusundaki düzlük alan ise Gevenalanı Yaylası (ortalama yükseltisi 1750 m.) olarak bilinir. Orman kuşağında yer alan söz konusu yaylaların su kaynakları oldukça boldur.

Şekil 2. Boncuk Dağlarındaki Yaylalar ve Yaylacılık.

Boncuk Dağları üzerinde ortalama 2000-2250 m. yükseltide Taçbağ, Yonca, Tozlu, Yeşilgöl, Eğrilce, Kumçukuru, Taçbağ ve Sarıyar gibi yaylalar yer alır. Bunlara genel bir ad altında "Yeşilgöl yaylaları" denir.

Bütün bu yaylalar çıplak, ot ve su bakımından fakir yerlerdir. Bu elveriğiğ Çatlarına rağmen, yaz serinliği, bu çok yüksek yaylanın tek ama esaslı bir avantajıdır.

Boncuk Dağlarının üzerinde ve yamaçlarında yer alan yaylalara Fethiye ÇeŖesi'nin 16 köyünden çıkılmaktadır (Tablo 1). Dağ köyleri ile yaylaları arasındaki yükselti farkı 250 m. (Arpacık Köyü-Kırkpınar Yaylası arasında) ile 1600 m. (Söğütüdere Köyü-Yeğilgöl Yaylası arasında) arasında değiğmektedir. Göcek, Çilice, Yanıklar ve Kargı gibi kıyı köyleri ile yaylaları arasındaki yükselti farkı ise ortalama 1500 m.'dir. Dağ köyleri ile yaylaları arasındaki uzaklık 10-20 km. arasında iken kıyı köyleri ile yaylaları arasındaki uzaklık 35-50 km.'yi bulmaktadır.

b) Yukarı EŖen Çayı Havzası'ndaki Yaylalar ve Yaylacılık

Arağırma sahasının kuzeydoğusunda yer alan Yukarı EĞen Çayı Havzası, etrafı yüksek dağlarla çevrili, ortası yayla karakterini tağıyan çanak Ėekilli bir sahadır (Ėekil 3). Yüzölçümü yaklağık 200 km² olan ve ortalama yüksekliği, doğudan batıya doğru 1500-1000 m. arasında değiğen yayla alanı, Seki Yaylası olarak bilinmektedir (Fotoğraf 1). Bu yayla, bağlı yüksekliği 50 ilâ 100 m kadar olan tepeler ile bunlar arasındaki düzlükleri (Seki Ovası, Mundan Ovası, Çaltılar Ovası gibi) ihtiva eder. Tepeler, ardıç, meğe ve karaçam korlulukları ile kaplıdır. Düzlüklerde ise geniğçayırılıklar ve tarım alanları yayılığ gösterir.

Seki Yaylası'nda, kışar uzun ve Ėıdretli olur, kar yeri bütün kış ayları süresince örter. Ėkbahar ve sonbaharda buraları bol yağığalır; yazın da ara sıra yağığgörlür. Bu nedenle, yayla, ot ve su kaynakları bakımından oldukça zengindir. Ayarıca, yaz aylarındaki serin havası, tarım topraklarının geniğliği ve elveriği ulağm koğuları gibi nedenler, burayı yaylacılık bakımından oldukça cazip kılmaktadır.

Yaylanın kuzeyinde, Kelebekli Dağı (2160 m.) yükselir. Bu dağın yamaçları üzerinde, Sarıçamboğazı, Mundarağaç, Çalkayık, Çakırca ve Kabalı yaylaları vardır. Söz konusu yaylalar Karaçulha Köyü'ne aittir.

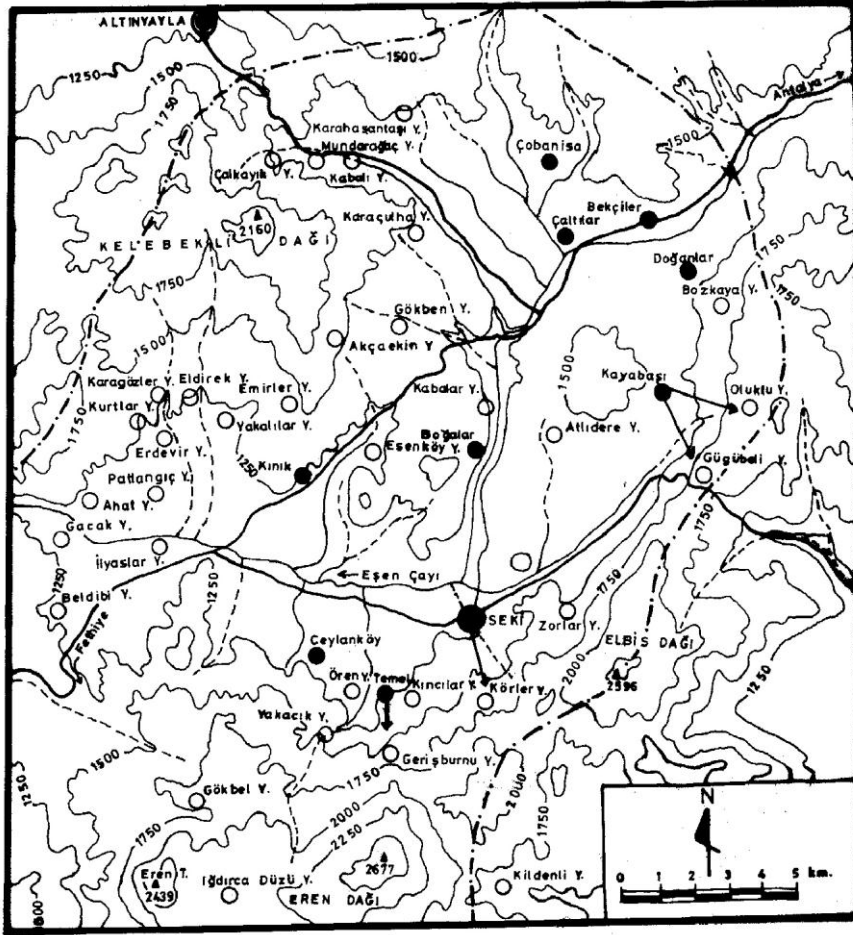
Tablo 1. Boncuk Dağları'ndaki Yaylalara Çıkan Ailelerin Geldikleri Köyler ve Yaylaları

Köyün Adı	Yaylası/Yaylaları	Yükselti Farkı (m.)	Köye Uzaklığı (km.)
Çenger	Pırnaz*	750	30
Çiftlik	Pırnaz*	1500	50
Göcek	Kırkpınar, Karanfilli	1500	35
Gökçeovacık	Kırkpınar, Karanfilli	750	25
Çınlice	Kırkpınar-Karanfilli	1500	40
Karacaören	Çaldağı-Kırkpınar	500	10
Kargı	Kırkpınar	1500	35
Yanıklar	Pırnaz*	1500	50
Ortaköy	Gavurdöndü-Pırnaz	1250	15
Paçalı	Gavurdöndü-Pırnaz	1200	13
Söğütlüdere	Tağdelen, Yeğizöl, Tozlu, Akpınar, Belbağı, Kestanelik	1600	10-20
Arpacık	Kırkpınar, Karanfilli, Öz	250	10
Çincirköy	Kırkpınar	800	20
Söğütlü	Killik, Eğrilce, Gevenalanı, Tağlağı, Kumçukuru, Eğrekkaya, Sarıyar	1000	10
Koru	Koru, Buzaotu	750	16
Çayan	Gevenalanı	1000	17
TOPLAM	23		

Kaynak: Anketlerden ve 1/25.000 ölçekli topografya haritalarından yararlanılarak hazırlanmıştır.

* Altınyayla İlçesi'ne aittir.

Doğudaki yüksek alanlar, kuzeydoğudan itibaren ortalama 1800 m.'lik bir sırt halinde uzandıktan sonra, Fethiye ve Elmalı ilçelerinin sınırı boyunca Güğü Beli, Elbis Dağı (2590 m.), Eğer Beli, Çömlekçi-Kızılkaya kütlesi ve Girdev Beli ile devam ederek Eren Dağı'na (2677 m.) bağlanır. Bu yüksek alanların üzerinde ve yamaçlarında Bozkaya, Oluklu, Güğü, Elbis, Seki gibi yaylalar vardır. Söz konusu yaylaların su ve ot kaynakları oldukça boldur.

Şekil 3. Yukarı Ege Havzası'ndaki Yaylalar ve Yaylacılık.

Seki Platosu'nun güneyinde, Eren Dağı (2677 m.) ve Hacıosman Dağı (2439 m.) yükselir. Bu dağların kuzey yamaçları üzerinde suyu ve otu bol yaylalar vardır. Bunların başlıcalarını ise Yakacık, Kınıclar, Gerişburnu ve Sarıyer yaylaları oluşturur.

Yukarı Ege Havzası'nda 28 adet yayla bulunmaktadır. Bunlardan 12 yaylanın adı, ait oldukları köylerin adları ile anılmaktadır. Devamlı konutlardan oluşan ve temel ekonomik faaliyetin tarıma dayalı olduğu bu yayla yerleşmeleri, görünüş olarak mahallere benzemektedir. Ancak,

mevsimlik yerleşmeye sahne olmalarıyla onlardan ayrılırlar. Ayrıca, Seki yaylalarındaki 10 köy yerleşim alanı yaz aylarında alt zondaki köylerden gelen aileler tarafından yayla olarak kullanılmaktadır (Tablo 2). Alt zondaki köylerle Seki yaylaları arasındaki uzaklık 42 km. (Uğurluca Yaylası) ile 108 km. (Seki Yaylası) arasında değişmektedir.

Fotoğraf 1. Seki Yöresi'ndeki Yaylalardan Bir GörünüŞü(Karaçulha Yaylası)

c) Akdağlardaki Yaylalar ve Yaylacılık

Yukarı EĞen Çayı Havzası'nı güneydoğusundan ve güneyinden kuşatan Küçük Akdağ Kütlesi (Eren Dağı) üzerinde 8 adet yayla vardır (Şekil 4). Bunlar; Gökbel, Karanöz, Çadırce, Makmara, Kağölcük, Karçukuru ve Alaçat (Girdev) yaylalarıdır.

Küçük Akdağ ile Hacıosman Dağı arasında, ortalama 2000 m. yükseklikteki geniş düzlük, Çadırce Yaylası olarak bilinir. Bu yaylada, hayvancılık yanında tarım da yapılmaktadır.

Tablo 2. Yukarı Ege Havzası'ndaki Yaylalara Çıkan Ailelerin Geldikleri Köyler ve Yaylaları

Köyün Adı	Yaylası/Yaylaları	Köye Uzaklığı (km.)
Bozyer	Gökben	76
Çamköy	Kınık*	64
Eldirek	Eldirek, Emirler, Kurtlar, Bozaliler	67
Esenköy	Esenköy	64
Gökben	Gökben, Alagöz, Akçaekin, Sarıçiçek	71
Karaçulha	Karaçulha, Karahasantağ, Mundarağaç, Çalica, Kabalı, Çalkayık, Sarıçamboğazi, Çakırca	75
Yakacık	Yakacık	64
Çaltıözü	Çatlılar*	66
Karaköy	Seki*	108
Kemer	Temel*. Seki*	54
Atlıdere	Atlıdere	64
Çobanlar	Çobanisa	62
Döğer	Temel*	49
Ören	Ören	45
Sahil Ceylan	Yayla Ceylan*	50
Sarıyer	Sarıyer	51
Seydiler	Atlıdere	61
Uğurlu	Uğurluca	42
Zorlar	Zorlar	63
Seki*	Seki	10
Bekçiler*	Kızılcadağ**	25
Boğalar*	Kızılcadağ**	32
Çobanisa*	Çatlılar Dağı etekleri	18
Temel*	Kızılinek Mevkii	10
Patlangıç	Patlangıç	64
Doğanlar*	Sölenger, Çiçekli, Gevenli, Kızılcadağ**	19
Kayabağ*	Oluklu, Güğü Beli	10
Kıncılar	Kıncılar	54
TOPLAM	34	

Kaynak: Anketlerden ve 1/25.000 ölçekli topografya haritalarından yararlanılarak hazırlanmıştır.

* Yukarı Ege Havzası'ndaki köyler.

** Korkuteli İlçesi'ne aittir.

Küçük Akdağ yaylalarının en tanınmış aynı zamanda merkezî bir durumda olanı, Alaçat (Girdev) Yaylası'dır (Fotoğraf 2). Ortalama 1750 m. yükseklikte yer alan ve yaklaşık 25 km²'lik bir alan kaplayan bu yayla, etrafı

alçak sırtlarla çevrili, polye özelliğinde bir çukurluktur. Yaylanın ortasındaki bu geniş karstik çukurluğun bir kısmını, 3 km² kadar yerini, suları ilkbaharda genişleyen yazın daralan bir göl kaplar. Buna Girdev Gölü (1720 m.) denir. Bu gölün ilkbaharda çekilen yerleri tarım alanı olarak kullanılır.

Fotoğraf 2. Alaçatı (eski adı Girdev) Yaylası'nın Genel Görünüü.

Küçük Akdağ ile Yumruadağ arasında, batıda Eçen'e (Dereköy Deresi), doğuda Akçay'a (Kuruçay Deresi) doğru, ters yönde uzanan iki derenin baş tarafları arasındaki boyun noktasına Tezli Bel denir. Yaklaşık 1900 m. civarındaki bu belin doğusunda Akpınar Yaylası, batısında ise Kurucaova (veya Yangulu Alan) vardır. Çok yüksek oldukları için, bu yaylalarda tarım yapılmaz.

Tezli Bel'in güneyinde yükselen Yumruadağ'ın (2734 m.) tepe tarafları biraz yassıdır, kırdır, biraz ot olursa da suyu yoktur. Eteklerinde ise Çiftlik Yaylası (veya Susuzlar Düzlüğü) ve Subağı Yaylası vardır. Ancak,

m.), Uyluk Tepe (3015 m.), Göllü Tepe (2713 m), Göklensivrisi Tepe (2932 m.) gibi tepeler yükselir. Akdağ'ın bu tepeler kesiminin geniş bir kısmına Karagöl Yaylası (ortalama 2600 m.) denir. Çok yüksek olan bu yayladan yararlanma süresi iki ay kadardır.

Söz konusu tepeler kesiminin çevresi bir halka gibi düğündürse, bu halkanın dış kenarları gayet sarpıtır. Bu halkanın dibinden itibaren gitgide ve az çok düzgün bir şekilde alçalan Akdağ'ın etekleri batar. Buralarda, 40 civarında yayla alanı vardır. Bunların başlıcaları; Taşlıluk, Yuvalıca, Taşmacık, Cumialanı (Camalan olarak bilinir), Ortakonak, Yeriçi, Kurucaova, Kaynarca, Kızce, Tikencik, Karasini, Kumalan, Oyuklubelen ve Çukurardıç yaylalarıdır.

Küçük Akdağlar'daki yaylalar, bu dağların eteklerinde yer alan Dereköy, Çökek ve Bayır köylerinde oturanlar ile AĞaç EĞen Ovası'ndaki 15 köyün yaylacı aileleri (Alaçat, Arifler, Çaykenarı, Çukurincir, Demirler, Gölbent, Gölbent, Karadere, Çamurköy, Girmeler, Güneçi, Hacıosmanlar, Kadıköy, Kayadibi ve Korubükü köyleri) tarafından kullanılmaktadır. Akdağların eteklerinde ve yamaçlarında yer alan dört köyün (Kayacık, Yakaköy, Bağlıağaç ve Arsa köyleri) yaylacı aileleri ise bu dağların üzerindeki yaylalara çıkmaktadırlar (Tablo 3).

AĞaç EĞen Havzası'nın taban ovasında yer alan köylerle Akdağ yaylaları arasında ortalama 2000 m.'lik bir yükselti farkı bulunmakta ve köyler ile yaylalar arasındaki uzaklık 50-80 km. arasında değişmektedir. Buna karşılık, Akdağ'ın yamaçları üzerinde ortalama 700-800 m. yükseltide kurulmuş olan Bayır, Dere, Çökek, Kayacık, Bağlıağaç ve Arsa köyleri ile yaylaları arasındaki ortalama yükselti farkları 1400-1500 m., uzaklıklar ise 8-15 km. arasındadır.

Tablo 3. Akdağlardaki Yaylalara Çıkan Ailelerin Geldikleri Köyler ve Yaylaları

Köyün Adı	Yaylası/Yaylaları	Yükselti Farkı (m.)	Uzaklık (km.)
Alaçat	Girdev (Alaçat)	1700	80
Arifler	Bayır-Cumaovası	1700	85
Çaykenarı	TaÇölcük	2150	70
Çukurincir	Akdağ	2000	65
Demirler	Girdev (Alaçat)	1700	85
Gölbent	Camialanı	1700	50
Karadere	Ekizgöl, Tezli Beli, Makmara, TaÇkızluk	1900-200	60-70
Arsaköy	Tikencik, Kumalan, Oylukboğazı	1650	8-15
Bağlağaç	Tikencik	1500	8
Bayır	Karanız	1700	13
Çamurköy	Girdev (Alaçat), Tezli Beli	1600	65
Çatak	Söğüt, Boyalı, Camialanı	300-100	8-25
Çökek	Makmara, Çökük Çukuru, Çöçirce	1300	15
Dereköy	Karasini, Buzdeliği, Bozburun, Keklice, Harlayık, Atalanı, Kızılöz, DöÇenelik, Çingarak Beleni, Gökçepınar, BaÇpınar, Orta Konak, TaÇkızluk, Yeriçi, Çiftlik, Kaynarca, Soğulcaksu, Ardıçönü, Tezli Beli, Karçukuru	1500-1600	8-20
Girmeler	Girdev (Alaçat), Sabancı Deresi	1600	58
GüneÇli	Girdev (Alaçat)	1600	67
Haciosmanlar	Akdağ Etekleri	1800	25
Kadıköy	Girdev (Alaçat)	1600	70
Kayacık	Akdağ Etekleri, Camialanı	950	12
Kayadibi	Kaynarca, Karacasu	1700	35-40
Korubükü	Akdağ Etekleri	1900	20
Yaka	Kırgıl, Kızılcağölcük, Çukurardıç, Camialanı, Anaklı, PaÇbendi, Çayırılı, KaÇkızluk, Eypınarı, SubaÇı	1400-1800	8-15
TOPLAM	48		

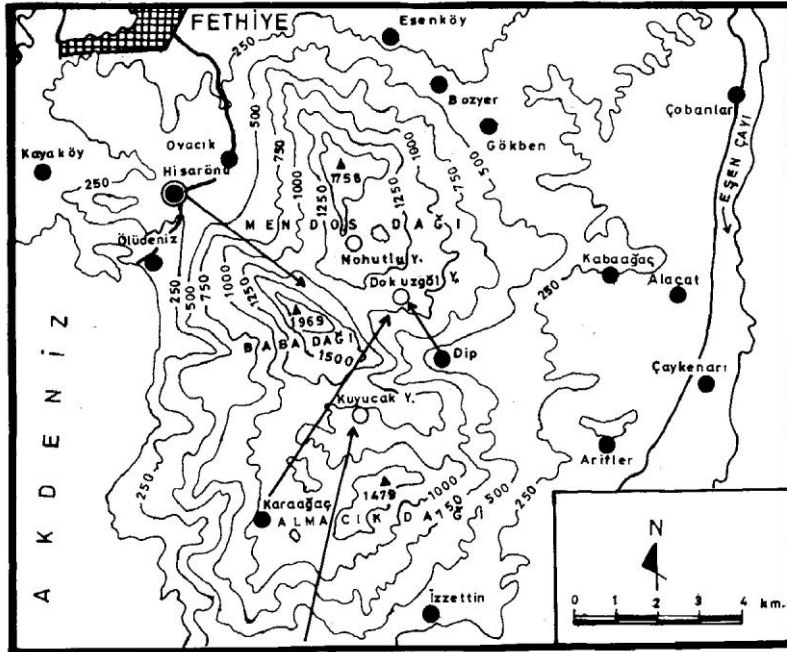
Kaynak: Anketlerden ve 1/25.000 ölçekli topografya haritalarından yararlanılarak hazırlanmıştır.

d) Arıdağ-Babadağ Kütlesi Üzerindeki Yaylalar ve Yaylacılık

Buraya kadar söz konusu edilen ve Torosların güneybatı ucunu oluşturan bu dağlardan başka, bölgenin güneyinde, AÇğrı EÇenÇayı Vadisi ile Fethiye Körfezi-Fethiye Ovası arasını dolduran ikinci bir yüksek alan vardır (Çekil 5). Güneybatıda Sandak Dağı (1009 m.) ile baÇayan bu sıradağ; Elmacık Dağı (1478 m.), Baba Dağı (1969 m.) ve Arıdağ (eski adı Mendos Dağı, 1758 m.) gibi dağları kapsar (Çekil 5). Yoğun bir orman

örtüsüyle kaplı olan Elmacık Dağı'nın üzeri geniş olup burada yaylalar vardır. Bunlar arasında en tanınmış içinde 9 ay su bulunan geniş bir gölü de kapsayan, Dokuz Göl Yaylası'dır. Baba Dağı ile Elmacık Dağı arasında, Elma Bucağı, Kurucaova, Kuyucak Yaylası ve Akçaovacık gibi yüksek düzlükler sıralanır. Su kaynaklarının bulunduğu bu düzlüklerde, kuru tarımın yanında, bağ-bahçe tarımı da yapılır. Arıdağ'n üst tarafları da oldukça geniş yaylalar halindedir. Bunların başkası, yaklaşık 300 dönümlük bir düzlüğü de kapsayan Nohutlu Yaylası'dır.

Arıdağ-Babadağ kütleli üzerinde bulunan 3 yayla alanı (Kuyucak, Dokuzgöl ve Babadağ), bu kütleli eteklerinde kurulmuş olan 6 köyün yaylacı aileleri tarafından kullanılmaktadır (Tablo 4). Bu köyler ile yaylaları arasındaki yükselti farkları 100-750 m., uzaklıklar ise 5-20 km. arasında değişmektedir.

Şekil 5. Babadağ-Arıdağ Kütleli Üzerindeki Yaylalar ve Yaylacılık.

Tablo 4. Babadağ-Arıdağ Kütlesi Üzerindeki Yaylalara Çıkan Ailelerin Geldikleri Köyler ve Yaylaları

Köyün Adı	Yaylası/Yaylaları	Yükselti Farkı (m.)	Uzaklık (km.)
Karaağaç	Dokuzgöl	100	10
Boğaziçi	Dokuzgöl	600	15
Dodurga	Dokuzgöl, Kuyucak	500	15-20
Yakabağ	Dokuzgöl	750	8
Minare	Dokuzgöl	600	6
Ölüdeniz	Babadağ	750	5
TOPLAM	3	-	-

Kaynak: Anketlerden ve 1/25.000 ölçekli topografya haritalarından yararlanılarak hazırlanmıştır.

3. Yaylaların Yüzölçümleri ve Mülkiyet Düzeni

Fethiye Çeşmesi'nde sahil kesimindeki köylerin kullanımına tahsis edilmiş 15 adet yayla alanı vardır. Bunlardan 12 yayla alanı Yukarı Eğin Havzası'nda, 2 yayla alanı Boncuk Dağları'nın yamaçlarında (Çayan ve Kuru yaylaları), 1 yayla alanı (Girdev Yaylası) ise Küçük Akdağ kütlesinin üzerinde yer almaktadır.

Geniştirilme alanlarının bulunduğu bu 15 yaylanın 6'sında kadastro çalışmaları tamamlanmıştır. Bunların tarım alanlarının toplamı 38.679 da., ortalama parsel büyüklüğü ise 7.7 da.'dır. Buna göre, Seki yaylalarındaki tarlaların oldukça küçük yüzölçümlü olduklarını söyleyebiliriz (Tablo 5).

Tablo 5. Seki Yöresi'ndeki Yaylalar

Yayla	Köye Uzaklığı (km.)	İdari Sınır Alanı (da.)	Parsel Sayısı	Toplam Tarım Alanı (da)
Patlangıç	67	27.560	1314	-
Atlidere	61	16.620	1.806	15.923
Eldirek	85	42.380	-	-
Esenköy	63	19.810	2.428	9.185
Gökben	72	26.610	-	-
Karaçulha	88	69.970	-	-
Kıncılar	54	21.320	-	-
Geriğbarnu	53	15.350	311	1.968
Ören	69	1.210	214	744
Sarıyer	53	9.460	-	-
Yakacık	64	16.360	396	972
Zorlar	63	28.370	1.278	9.897

Kaynak: Fethiye Tapu-Kadaastro Müdürlüğü'nün kayıtlarından.

Alt zondaki köylerin kullanımına tahsis edilmiş olan ve ait oldukları köylerin adlarıyla anılan Seki yaylaları, gerçekte yaylaların mülkiyetine ters düşen biçimde özel mülkiyete geçirilmiş bulunmakta ve bu özelliği ile daha çok mahalle yerleşmesi özelliği göstermektedirler. Ancak bu yerleşmeler, yerleşim alanlarının çevrelerindeki tarım arazilerinin özel mülkiyete ait olmalarına karşın, bunların idari sınır alanlarındaki yaylak alanlarının ortak olarak kullanılmalrı ve daha çok yaylacılık sezonunda yerleşime sahne olmaları açısından yayla yerleşmesi özelliğine sahip bulunmaktadırlar.

Seki yöresindeki 10 köy yayla köyü durumundadır. Bu köylerin çevrelerindeki tarım arazileri özel mülkiyete ait iken köy yerleşim alanlarının biraz uzağında bulunan yaylak alanları köylülerin ortak kullanımına sahne olmaktadırlar.

4342 sayılı Mera Kanunu çerçevesinde Fethiye'deki mera, yaylak ve çayır alanlarının tespiti amacıyla, 1999 yılında Ççe Tarım Müdürlüğü'nün bünyesinde 2 mera tespit komisyonu kurularak, 1999-2003 yılları arasında ilçe köylerinde mera ve yaylak tespiti yapılmıştır. Bu çalışmalar sonucunda, ilçenin 19 köyüne ait 57 adet yaylak alanının tespiti yapılmış olup bunların toplam yüzölçümü 88.071 da.'dır (Tablo 6).

Fethiye Ççe Tarım Müdürlüğü'nün verilerine göre, ilçedeki yaylaların ortalama yüzölçümü büyüklüğü 1.545 da. kadardır. Alaçat (eski adı Girdev, 25.900 da.), Yakacık (8.146 da.), Çökek (8.000 da.), Eldirek (3.773 da.) ve Çobanisa (2.250 da.) yaylaları, ilçenin en geniş alanlı yaylalarını oluşturmaktadır. Ayrıca, Akdağ üzerindeki Yaka yaylaları da ilçe ortalamasının oldukça üzerinde bir ortalama alana sahip bulunmaktadır. Buna karşılık, Boncuk Dağları'nın 2.000 m.'den yüksek kesimlerindeki yaylalar (ortalama 53 da.) ile Tezli Dere Vadisi çevresinde yer alan Dereköy yaylalarının (ortalama 358 da.) birim olarak oldukça küçük bir alanı kapladıkları görülür. Bu durum, sözü edilen yerlerdeki düzlüklerin dar alanlı olmalarının bir sonucudur.

Fethiye Ççesi'nde yaylacılık yapılan 73 köyünden 38'inin yaylası yoktur. Bu köylerin çoğunu ise sahil kesiminde yer alan köyler

oluşturmaktadır. Bunların yaylacılık yapan aileleri, ilçenin diğer köylerine ait yaylalara veya Pınaz, Kızılcadağ gibi komşu ilçelerin yaylalarına çıkmaktadırlar. Bu nedenle, ilçenin bazı yaylaları birden fazla köyün yaylacıları tarafından kullanılmaktadır. Örneğin, Gavurdöndü Yaylası 2 köyün (Ortaköy, Paçadı), Kırkpınar Yaylası 5 köyün (Göcek, Çallice, Gökçeovacı, Arpacık, Çirciköy), Karanfilli Yaylası 4 köyün (Çallice, Arpacık, Göcek, Gökçeovacı), Pınaz Yaylası¹¹ 4 köyün (Çenger, Çiftlik, Ortaköy, Paçadı), Kızılcadağ Yaylası¹² 3 köyün (Doğanlar, Bekçiler, Boğalar), Dokuzgöl Yaylası 5 köyün (Kabağağaç, Karağağaç, Dodurga, Minare, Boğaziçi), Camialanı Yaylası 4 köyün (Gölbent, Kayacık, Çatak, Yaka), Tikencik Yaylası ise 2 köyün (Arsa, Bağlığağaç) kullanımına sahne olmaktadır.

4. Yayla Konutları

Fethiye Çeşesi'nin yaylalarında, devamlı konutlar ve göçebe konutlar (çadır) olmak üzere başlıca iki tip konut vardır. Bazı yaylalarda iki tip konut bir arada bulunurken bazılarında sadece çadırlara rastlanır.

Yörenin yaylalarındaki konut tipi ile yaylalarda sürdürülen hakim ekonomik faaliyetler arasında yakın bir ilişkinin var olduğu gözlenmektedir. Böylece ki ekonomik faaliyetin bitkisel üretim ve hayvancılık olduğu yaylaların konutları devamlı ve geçici konutlardan oluşmaktadır. Bu tip yaylalarda tarım arazisinin uygun bir yerinde devamlı konutlar yer alırken, bu yerleşim alanının birkaç kilometre uzağında bulunan yaylak alanlarında ise çadır konutların yer aldığı görülmektedir. Çeşenin ortalama 2000 m.'den yüksek kesimlerinde yer alan ve ekonomik faaliyetin yalnızca hayvancılık olduğu yaylaların konutları ise sadece çadırlardan oluşmaktadır.

Devamlı yayla konutları, tahta ve ahşap malzemelerden yapılmıştır. Bu konutların en eski tipini ise yörede "kabuk ev" olarak bilinen evler oluşturur (Fotoğraf 3). Bunlar; yan bileşenleri tahtanın örülmüş, çatısı ardıç ağacının kabukları ile örtülmüş, tek odalı, penceresi olmayan basit meskenlerdir. Adeta bir han gibi inşa edilen kabuk evlerin bir köşesi biraz yüksek yapılmıştır.

olup burası yaylacı ailelerin barınma yeri olarak kullanılır. Alçak olan yerde ise büyük bağhayvanlar barındırılır.

Tablo 6. 1999-2003 yılları arasında İlçe Tarım Müdürlüğü Tarafından Tespiti Yapılan Fethiye Yaylaları ve Köylere Göre Dağılığ

Köyün Adı	Toplam Yayla Alanı (da.)	Yayla Alanları	Yayla Alanlarının Sayısı	Ortalama Yayla Alanı (da.)
Arsa	150	Oylukboğazı Kumalar	2	75
Bayır	300	Karanız	1	300
Doğanlar	3.000	-	1	3.000
Eldirek	3.773	Eldirek	1	3.773
Yanıklar	300	-	1	300
Zorlar	1783	Zorlar	1	1.783
Atlıdere	1064	Atlıdere	1	1.064
Alaçat	5.500	Alaçat (Girdev)	1	5.500
Kadıköy	8.500	Alaçat (Girdev)	1	8.500
Çamurköy	10.900	Alaçat (Girdev)	1	10.900
Çobanisa	2.750	Çobanisa	1	2.750
Dere	6.800	Karasini, Buzdeliği, Bozburun, Keklice, Harlayık, Atalanı, Kızılöz, Döşemelik, Çingarak Beleni, Gökçepınar, Bağınar, Orta Konak, Tağkuzluk, Yeriçi, Çiftlik, Kaynarca, Soğulcaksu, Ardiçönü, Tezli Beli, Karçukuru	19	358
Söğütlü	328	Killik, Eyrilce, Gevenalanı, Tağlağı Kumçukuru, Eyrekkaya, Öz, Sarıyar	8	41
Çayan	350	Gevenalanı	1	350
Söğütlüdere	250	Tağölen, Yeğigöl, Akpınar	3	84
Yakacık	8.145	Yakacık	1	8.146
Çökek	8.000	Çökek Yurdu, İğdirca Düzü, Karanız, Makmara	1	8.000
Yaka	21.177	Kırgıl, Kızılcagölcük, Çukurardıç, Camialanı, Anaklı, Pağalendi, Çayırılı, Kağkuzluk, Eypınarı, Subağı	10	2.118
Kayacık	5000	Akdağ Etekleri, Camialanı	2	2.500
TOPLAM	88.071	-	57	1.545

Kaynak: Fethiye İlçe Tarım Müdürlüğü, 4342 Sayılı Mera Kanunu Tespit Takip Cetvellerinden (1999-2003) yararlanılarak hazırlanmıştır.

Fotoğraf 3. Seki Yaylalarında “Kabuk Ev” Denilen Tağ Meskenlerden Bir Görünüğ

Seki yöresindeki yayla yerleşmelerinde görülen ve tüm yaylacılar tarafından ortak olarak kullanılan tahıl ambarları da hemen tümüyle ahçap malzemeden yapılmıştır. Bunların çatıları ise eski olanlarda ardıç ağacının kabuklarıyla, yeni olanlarda da kiremitle örtülmüştür (Fotoğraf 4).

Çok odalı, tek veya iki katlı olan yayla meskenleri, tağ ve ahçap malzemelerin birlikte kullanılmasıyla inşa edilmiştir. Bu tip meskenlerden bazıları “ahçap karkas mesken” tarzında yapılmıştır. Bu tarzda konutların dış cephesinde ahçap bir iskelet oluşturularak doğramaların arası tağa örülür. Çatılarda yapı malzemesi olarak eskiden ardıç ağacının kabukları veya ince ardıç tahtası parçaları kullanılırken son yıllarda Marsilya tipi kiremit ve çinko kullanılmaya başlanmıştır.

Fotoğraf 5. Seki Yaylası'ndaki Tağ Meskenlerden Bir GörünüŞ (Fotoğraf, Karaçulha Yaylası'ndan alınmıştır).

Seki yaylalarının merkezindeki çeŞme yanlarına, gölgelikleri genellikle dut ve çınar olan kare ÇeŞme'de, ortalama 25 m² alanlı, etrafında oturma alanları olan köÇükler yapılmıştır.

Seki, Karanfilli ve Dokuzgöl yaylalarındaki meskenlerde çağdaşlaşma eğilimi oldukça belirgindir. Bu yayla yerleşmelerinde villa tipli konutların sayısı giderek çoğalmaktadır.

Fethiye'deki yaylacıların kullandıkları çadırlar iki gruba ayrılır: Kara çadır ve keçe ev (alacık). Ayrıca, son zamanlarda yelken bezinden yapılmış beyaz çadırların (konik çadır) sayısı giderek çoğalmaktadır.

Kara çadır, orta direğin etrafına dikilen beş, yedi ve dokuz adet direk üzerine kurulur. İki veya üç kapıları, "tütsü deliği" denen pencereleri vardır. Taban ve kenarlara renkli kilimler serilir. Çadır içinde eşyalar kullanıldıkları

yerlere yakın konur. Çadırın oturmalığına minder ve yastıklar konur. Çadırda herkesin oturacağı yer bellidir.

Alacık olarak bilinen keçe evin eni 3 m., boyu 5 m'dir. Tünel Ğlinde yapılır. Çadırın kubbe iskeleti yay Ğlindedir. Bu yaylar ardıç ağacının dallarından yapılır, delikli kalastan geçirilerek yarı daire Ğlinde kubbe meydana getirilir. Kubbenin üstü kamıĞ, çalı ile örtülür. Bunların üstüne keçe örtülerek kapatılır. Siyah yünden yapılan keçe soğuk, yağmur geçirmez (Fotoğraf 6).

Fotoğraf 6. Fethiye Yaylalarındaki "Alacık" Çadırlardan Bir GörünüĞ

Yarım çemberi oluĞuran malzemeler kamıĞan, kargıdan yapılır; bunlar 24 tanedir. Çadırın içi kilimlerle bölünür. Bir çadırda dört bölme için 5 kilim kullanılır. Çadırın etrafına soğuk ve yağmur girmemesi için bir metre taĞyığılır. Alacığın tek kapısı vardır. Ocak kapınının sol tarafında yer alır. Ocağın solunda ise çanak-çömlek konacak yer yapılır. Alacık tabanı hasır veya karaçul ile örtülür. Alacıklarda genellikle pencere yoktur. Bazılarında açılan küçük delikler pencere görevini görür.

5. Yaylalardaki Ekonomik Etkinlikler

Yöredeki yaylaların ekonomik faaliyetlerini belirleyen en önemli faktör yükseltidir. Genel olarak, 1000-2000 m. yükselti kuşağında yer alan yaylalarda bitkisel üretim ve hayvancılık faaliyetlerinin sürdürüldüğü, 2000-2500 m. yükselti kuşağındaki yaylalarda ise sadece hayvancılık yapıldığı görülmektedir. Nitekim, Boncuk Dağları'nın eteklerinde yer alan Karanfilli, Kırkpınar, Buzaotu, Koru, Kavacık, Kestanelik, Gavurdöndü ve Gevenalanı yaylaları; Yukarı Eğin Havzası'ndaki yaylalar; Küçük Akdağ-Akdağ kütesinde yer alan Alaçat (Girdev), İğdırca, Söğütlü, Boyalı, Kırgıl yaylaları; Arıdağ-Babadağ kütesinde yer alan Kuyucak ve Dokuzgöl yaylaları tarım ve hayvancılık faaliyetlerinin birlikte sürdürüldüğü yayla alanlarını oluşturmaktadır. Buralarda, çeşitli tahıllar (buğday, arpa, yulaf), baklagiller (fasulye, nohut) ve çeşitli sebzeler (domates, biber, patlıcan, soğan, pancar. Kavun, karpuz) yetiştirilmektedir. Ayrıca, yer yer meyvecilik de yapılmaktadır. Yetiştirilen bazı meyveler elma, armut, kiraz, ceviz, dut ve üzumdür. Tahıl üretimi hemen tümüyle ailelerin kendi ihtiyaçlarını karşılama amacına yöneliktir. Elde edilen sebze ve meyvelerin bir kısmı yerel olarak tüketilmekte, bir kısmı ise Fethiye pazarında satılmaktadır.

Karanfilli Yaylası'nda alabalık üretmek için üç çiftlik kurulmuştur. Üretilen balıklar çevre illere pazarlanmaktadır.

Toplam yüzölçümünün % 54'ü ormanlarla kaplı olan ilçede özellikle çam balı için gerekli olan floranın bulunması nedeniyle yaygın olarak gezici arıcılık yapılmaktadır. 2003 yılı verilerine göre, Fethiye'de arıcılık yapan aile sayısı 850, kovan sayısı ise 58'i kara kovan, 78.800'ü fenni kovan olmak üzere 78.858 idi. Yaz aylarında kovanların bir bölümü yöredeki yaylalara çıkarılmaktadır.

Fethiye Çeşmesi'nin hayvan varlığı, 87.000 baş küçükbaş hayvan (46.000'i koyun, 41.000'i keçi), 21.000 baş sığır, 3.100'ü de binek hayvanı olmak üzere toplam 111.100 baştır. Bu hayvanların otlatılmasında, yöredeki yaylalardan da yararlanılmaktadır.

Öçenin toplam yayla alanı 88.071 da., hayvan varlığı da 111.100 olduğuna göre bu iki rakam birbiriyle oranlanırsa, ilçede hayvan başına 0,8 da.'lık bir alanın düğüğü anlaşılr. Oysa bu konuda yapılan bir araştırmada, verimli bir otlak arazisinde hayvanın bir yıllık taze ot ihtiyacını karşılayabilmesi için bir büyükbaş hayvan başına 20 da.'lık, bir küçükbaş hayvan başına da 5 da.'lık arazinin düğümesi gerektiğı tespit edilmiştir¹³. Ancak, ilçedeki hayvanların tümünün yaylaya çıkarılmaması, hayvanların beslenmesinde hasat edilen tarlalardan da yararlanılması gibi nedenlerle, elde edilen değer gerçeğı tam olarak yansıtmaz. Ayrıca, yaylalardan eğit olarak yararlanmanın mümkün olmadığını da belirtmek gerekir. Ancak, yine de teorik olarak hayvan başına düğü bu arazi miktarı yayla alanları genişliğinin yörenin hayvan sayısı varlığına göre fazla olmadığı konusunda fikir veren bir gösterge olarak kabul edilebilir.

Yöredeki yaylalarda daha çok küçük baş hayvancılık yapılmakta, ayrıca her ailenin birkaç baş ineğı bulunmaktadır (Fotoğraf 7). Ancak, orman alanlarında keçilerin otlatılmasının yasaklanması, Fethiye'de keçi yetiştiriciliğinin giderek eski önemini kaybetmesine neden olmuştur. Kükler, sığırtmaçlar tarafından ayrı sürüler halinde otlatılmaktadır.

Yaylalarda üretilen başlıca hayvansal ürünler süt, yün, yapağı ve keçi kılıdır. Süt üretimi daha çok ailelerin kendi ihtiyaçlarını karşılama amacına yöneliktir. Üretilen süttten kışık ihtiyaçlar için tereyağı, peynir ve çökelek elde edilir. Seki yaylalarında üretilen süttün bir bölümü yörede kurulan süt toplama merkezine satılmaktadır. Bir yaylacılık sezonunda buraya satılan süt miktarı 40 ton civarındadır.

Koyunların yünleri yılda iki defa kırılır; bahardakine yapağı, eylüldekine yün denir. Yapağıdan kilim yapılır; yünden peşamal, keçe, kepenek (çoban giysi), çadır (siyah koyun yününden yapılan pantolona benzer giysi) dokunur. Mayıs ayında kırılan keçi kılından çul, çuval, harar ve heybe yapılır.

Fotoğraf 7. Fethiye Yaylalarındaki Küçükbağ Hayvan Sürülerinden Bir Görünüğ

Fethiye-Antalya karayolunun kenarında ve yakınında bulunan Seki yaylaları, özellikle Kınık, Esenköy, Çatlılar, Karaçulha ve Bekçiler giderek dinlenme amaçlı yaylalar haline gelmektedir. Benzer bir gelişme, Fethiye-Çameli karayolunun yakınında yer alan Karanfilli Yaylası ile turizm merkezlerine yakın bir konumda yer alan Babadağ yamaçlarındaki Dokuzgöl Yaylası'nda da görülmektedir.

6. Yayla Göçleri ve Yaylalardaki Yaşayış

Fethiye yöresinde eskiden yayla göçlerinde taşıma aracı olarak hayvanlar (deve, at, egek, katır) kullanılıyordu. Yöredeki en önemli yayla göç yolu, Fethiye Ovası ile Kemer çevresindeki 22 köyden Seki yaylalarına ulaşan yol idi. Hayvanlarla yapılan bu eski göçler, 3-4 gün sürüyordu. Yaylacı aileler, göç yolculuğunu rahat geçirmek ve yolda sıkıntı çekmemek için bazı önlemler alma yoluna gitmişlerdir. Bu amaçla söz konusu göç yolu üzerinde çok sayıda han ve sarnıç yapılmıştır. Göçebeler özellikle soğuk ve yağışlı havalarda hayvanları ile birlikte hanlarda konaklayıp su ihtiyaçlarını

da hanın yakınındaki sarnıçtan karğılarıydı. Bugüne kadar yörenin bu eski büyük göç yolu üzerinde 24 adet han ve sarnıç tespit edilmiştir.¹⁴

1970'li yılların başlarından itibaren yayla göçleri motorlu taşıtlarla yapılmaya başlanmıştır da, yük ve binek hayvanlarıyla yapılan göçlere günümüzde de yer yer rastlanmaktadır (Fotoğraf 8). Özellikle motorlu vasıtaların içmesinde uygun yolların bulunmadığı yaylalar ile köylerden fazla uzakta bulunmayan yaylalara olan göçlerde ulaşım aracı olarak yük ve binek hayvanlarından yararlanılmaktadır. Bu göçlerde, fakir ailelerin genellikle eceklere, ağaların ise at ve develerden yararlandıkları görülmektedir.

Fethiye'de yayla göçleri açılmalı olarak yapılır. Tarım yapılan yaylalara göçen köylüler, yörenin halk takviminde sayılı gün olarak bilinen "Mart Dokuzu Soğuğu" geçtikten sonra, yani 21 Mart'tan itibaren yaylalara göçerler. Yörede bu göçlere "küçük göç" denir. Küçük göçlere tarlalarındaki ekim-dikim işlerini yapacak olan yetişkin erkekler katılırlar. Mayıs ayının başlarında yaylacı ailelerin tamamının katılımı ile gerçekleştirilen yayla göçleri ise "büyük göç" olarak bilinir.

Kışın köyler çevresindeki tarlalarda ve meralarda otlatılan hayvanlar, mart sonunda yakın çevredeki dağların alçak kesimlerinde yer alan yaz yurtlarına veya köylülerin deyimiyle yazlamaya çıkarılırlar. Her çobanın yazlak alanı bellidir. Çobanlar, hıdrelleze dek yazlamada kalırlar. Havalar ısınmaya başlayınca, yazlak alanlarındaki ot kurumaya ve ağaçların filizi tükenmeye başladığı için, mayıs ayının ilk haftasının bitiminden itibaren yaylalara göçülür.

Tarım ve hayvancılığın birlikte sürdürüldüğü yaylalara ulaşan aileler buralardaki evlerine yerleşirler. Hayvanları otlatılacak olan çobanlar ise yayla evlerine birkaç kilometre uzaklıktaki yaylaklarına (buraları, "yurt" olarak bilinir) giderek buralarda turluğunu¹⁵, alacağını, çadırını kurarlar; hayvanları için de eğreğini¹⁶, ağılını¹⁷, koğasını¹⁸ yaparlar ve yaz yaşamını sürdürürler.

Sadece hayvancılık yapılan yaylarda da, yaylaya ilk çıkıldığında, devamlı konutlara göç dışında, benzer iÇer aynen yapılır.

Fotoğraf 8. Fethiye Yöresindeki Yayla Göçlerinden Bir Görüntü

Haziran sonları ile temmuz ayının ilk yarısını kapsayan dönemde, harmanın kaldırılması, saman ve tahılın evlere taÇınması gibi iÇerini görmek için genellikle yetiÇkin erkeklerin alt zondaki köyelerine gidip geldikleri görülmektedir.

Seki yaylalarındaki tarım alanlarında dönüÇümlü ekim yapılmaktadır. Tarım arazileri ikiye bölünmüÇ olup buna yörede “Salı” ismi verilir. Bir salıya nohut ekilirse diğesine buğday ekilir. EkilmiÇalana “örüm” denir. Örumü bekleyen bir bekçi vardır ki buna “tokatçı” adı verilir. Tokatçıyı Köy Çıtiyar Heyeti seçer. Buna ücret olarak elde edilen üründen pay verilir. Tokatçı, ekilen araziye zarar veren hayvanları yakalayıp tokat adı verilen taÇa örülü alana hapseder. Hayvanı kaybolan kiÇitokada bakar. Eğer hayvan orada ise verdiği zarar oranında ceza ödeyerek hayvanını teslim alır.

Eğer hayvan sahibi gelmez ise hayvanlar satılarak hem ürüne verilen zarar karlıdır hem de köye gelir elde edilir.

Günümüzde bu sistem büyük ölçüde terk edilerek köy bekçiliği sistemine geçilmiştir.

Ağustos ayının sonlarına doğru örüm kalkınca hayvanlar yaylak alanlarından örümceğe indirilir. Buğday, arpa, yulaf ve nohudu harmandan kaldıran aileler bunları ambarlara koyarak orada saklarlar¹⁹.

Yaylalarda üretilen buğday, arpa, nohut, bulgur, tarhana, tereyağı, peynir gibi yiyecekler eylül ayının başlarından itibaren alt zondaki köylere taşınır. Sahil göçü başlamadan önce yapılan bu işleme yörede “ağırık” denir. Eylül ayının ortalarından itibaren de yaylalardan köylere göçülür.

Fethiye Çeşmesi'ndeki yaylalardan yararlanma süresi, yükselti faktörüne bağlı olarak 2 ay ile 6 ay arasında değişmektedir. Nitekim, 1000-1500 m. Yükselti kuşağındaki yaylalarda kalış süresi 21 Mart-1 Ekim arasındaki 6 aydan biraz uzun bir devreyi kapsarken, Akdağlarda ortalama 2600 m. Yükseltide yer alan Karagöl Yaylası'nda bu süre 2 aya (temmuz-ağustos) kadar inmektedir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Fethiye yöresinde yaylacılığın çok eski bir tarihi geçmişi vardır. Bu yörede yaşayan insanlar yüzyıllar boyu yaz başlarında yaylalara çıkmışlar, kış başlarında da sahil kesimine inmişlerdir. Her yıl tekrarlanan bu olay sahada çok güçlü bir göçebelik ve yaylacılık kültürünü oluşturmuş ve bu kültür günümüze kadar gelmiştir. Ancak, geçmişte yöredeki konar-göçer yaşamının bir sonucu olarak ortaya çıkan ve sürdürülen yaylacılık faaliyetleri, günümüzde tamamen yerleşik bir yaşam tarzı sürdüren kırsal kesim insanının mevsimlik hareketinden ibarettir.

Özellikle 1970'li yılların başlarından itibaren yöre insanının sosyo-ekonomik ve sosyo kültürel yapısındaki iyileşmelere bağlı olarak, hem yaylacılık faaliyetine katılanların sayısı azalmış hem de tarım ve hayvancılığa dayalı geleneksel yaylacılığın yapısında önemli değişiklikler

meydana gelerek rekreasyonel amaçlı yaylacılık ağırlık kazanmaya başlamıştır. Özellikle yazın bunaltıcı sıcağından kaçma isteğı, geçmiş dönemlerde olduğu gibi bugün de yöredeki yaylacılığı teşvik eden temel faktör olma özelliğini korumaktadır. Günümüzde, Yukarı Ege Havzası ve Tuzla Beli gibi ulaşım bakımından elverişli konumlarda yer alan yaylalar ile Dokuzgöl gibi kıyı turizm merkezlerine yakın bir konumda yer alan yaylalar giderek rekreatif amaçlı yaylalar haline gelmektedirler. Boncuk Dağları ve Akdağlar gibi ulaşım olanakları kısıtlı olan yüksek alanlardaki yaylalarda ise hayvancılığa dayalı geleneksel yaylacılık faaliyetlerinin günümüzde de sürdürüldüğü görülmektedir.

Son yıllarda Yukarı Ege Havzası'ndaki tarıma dayalı bazı yayla yerleşmelerinde sürekli oturanların sayısında önemli artışların olduğu gözlenmektedir. Bu nedenle, gelecekte buradaki bazı yayla yerleşmelerinin köye dönüşmelerinin mümkün olabileceğini söyleyebiliriz.

Bölge yaylalarından daha bilinçli yararlanmayı sağlamak ve bunu geliştirmek için alınması gereken tedbirler şunlar olabilir:

1) Fethiye Çiçesi'ndeki yaylaların yaklaşık yarısı, 1000-2000 m. yükselti basamağında, yani orman kuşağında bulunduğundan, özellikle küçükbaş hayvanların önemli bir bölümü ormanlarda barınmaktadır. Bu barınma ve dolayısıyla yararlanma gelişmiş olmakta, mevcut meralara ve ormanlara zarar verecek şekilde yapılmaktadır. Bu nedenle yaylaların ve bu yaylalarda yer alan meraların çok amaçlı ve fonksiyonel olarak modern amanejman tekniklerine göre planlanması ve planlandığı amaca göre geliştirilmesi gerekmektedir.

2) Çiçedeki orman kadastro çalışmaları henüz tamamlanmamıştır. Oysa, yayla alanlarının daha verimli bir şekilde işletmeye açılabilmesi için yaylacılığın alt yapısı diyebileceğimiz işletmelerden biri olan orman kadastrosunun bir an önce yapılıp bitirilmesi şarttır. Bu nedenle, ormancılık çalışmaları içinde orman kadastro çalışmalarına öncelik verilmesi gerekmektedir.

3) Araştırma bölgesindeki yayla yollarının çoğu, patika yollardan oluşmaktadır. Bu gibi yayla yolları ıslah edilerek motorlu vasıtaların hareketine uygun hale getirilmeli, birbirine yakın veya aynı güzergâhta yer alan yaylalar için ortak yayla yolları yapılmalıdır.

4) Yöredeki yaylalarda münavebeli otlatma, otlak bakımı, yabanî ot mücadelesi ve gübreleme mevcut değildir. Bu gibi tedbirlere başvurularak, yayla otlaklarının ıslahı yoluna gidilmeli; yaylalarda hayvanların otlatma süresi, otlatma yapılacak hayvanların cinsi ve sayısı belirlenmelidir.

5) Otlak hayvancılığı yapılan yaylalarda ağıl, ahır ve sulama tesisleri yapılmalıdır. Yaylalarda, süt toplama merkezleri kurulmalı ve sütün daha modern işletmelerde değerlendirilmesi çareleri aranmalıdır.

6) 1000-2000 m. yükselti kuşağında yer alan yaylalarda, özellikle de Yukarı Ege Havzası'ndaki yaylalarda tarımsal amaçlı yaylacılık faaliyetleri teşvik edilmeli ve tarım kredileri ile desteklenmelidir.

7) Fethiye'de dağlık alanların geniş yer kaplaması ve yaylacılık faaliyetlerinin yaygın olması nedeniyle, yayla turizmi açısından çok geniş olanaklar bulunmaktadır. Ayrıca, buradaki yaylaların kıyı ve plaj turizminin geliştigi sahaya yakın konumda bulunmaları, yörede yayla turizminin geliştirilmesi açısından uygun koşullar yaratmaktadır. Bu amaçla, yaylalarda dağ ve yayla turizmine yönelik yatırımlar yapılmalı ve bu yatırımı yapacak özel sektör kuruluşları desteklenmeli ve teşvik edilmelidir. Buna yönelik mevzuat düzenlemeleri yapılmalıdır.

8) Seki yaylalarında düzenlenen Yörük Gelenekleri ve yağlı güreş festivallerinin iletişim araçlarıyla tanıtımlarının yapılması durumunda, çevre halkın katıldığı Geleneklerin turizme de açılması mümkün olabilir. Ayrıca Gelenek alanları, yaylacıların ürettikleri el sanatı ürünlerin pazar yerleri olarak da geliştirilebilir.

9) Fethiye-Antalya sınırındaki Akdağlar, üç bin metreye yaklaşan, hatta bir yerde aşan doruklarıyla, yayla turizmi yanında, kış turizmi açısından da yüksek bir potansiyele sahip bulunmaktadır. Ülkemizin önemli

kıyı turizm merkezlerinden biri olan Fethiye yakınında yer alan Akdağların kıy turizmüne açılması, bu yörenin turizm çeşitliliğinin artırılarak, turizm sezonunun on iki aya taşınması açısından büyük önem arz etmektedir. Bunun için, Eren Dağı ve diğer doruklarda Turizm Bakanlığı tarafından master planı hazırlanmalı, bu bölge turizm alanı ilan edilmeli, çağdaş bir kıy turizm merkezinin tüm koşulları planlı bir şekilde ortaya konularak ülkemiz ve dünya kıy turizmüne açılmalıdır.

KAYNAKÇA

- ALAGÖZ, A. C., 1941, Yayla Tâbiri Hakkında Rapor. I. Coğrafya Kongresi, Raporlar-Müzakereler-Kararlar, Ankara.
- ALAGÖZ, A. C., 1993, Türkiye’de Yaylacılık Araştırmaları. Ankara Üniv. Türkiye Coğrafya Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi, Sayı: 2, Ankara.
- DARKOT, B., 1968, Türkiye İktisadî Coğrafyası. İstanbul Üniv. Coğrafya Enst. Yay. No: 51, İstanbul.
- DOĞANAY, H., 1997, Türkiye Beşeri Coğrafyası. Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları: 2982, Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi: 877, Eğitim Dizisi: 10, İstanbul.
- DOĞANER, S. 2001, Türkiye Turizm Coğrafyası. Çantay Kitabevi, İstanbul.
- EMİROĞLU, M., 1977, Bolu’da Yaylalar ve Yaylacılık. Ankara Üniv. D.T.C.F Yay. No: 272, Ankara.
- GÖNEY, S., 1975, Büyük Menderes Bölgesi. İstanbul Üniv. Yay. No: 1895, Coğrafya Enstitüsü Yay. No: 79, İstanbul.
- ÇBIRAK, R., 1992, Coğrafya Terimleri Sözlüğü. Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, Öğretmen Kitapları Dizisi, No: 157, İstanbul.
- KIVRAK, R., 2000, Fethiye’de Yörükler ve Karaçulha. genel Matbaacılık Şti., Fethiye.
- SARAÇOĞLU, H., 1989, Akdeniz Bölgesi. Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, Öğretmen Kitapları Dizisi: 175, İstanbul.
- SUNGUR, K.A., 1980, “Türkiye’de İnsan Yaşamı Açısından Uygun Olan ve Olmayan Isı Değerlerinin Aylık Dağılımı ile İlgili Bir Deneme”. İstanbul Üniv. Coğrafya Dergisi, Sayı: 23, İstanbul.
- TUNÇDÖK, N., 1967, Türkiye İkân Coğrafyası, Kır İkânı (Köy-Altı İkân çekileri). İstanbul Üniv. Edebiyat Fak. Yay. No: 1283, Coğrafya Enst. Yay. No: 49, İstanbul.

NOTLAR

- ¹ ÇZBIRAK, R., 1992, Coğrafya Terimleri Sözlüğü. Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, Öğretmen Kitapları Dizisi, No: 157, İstanbul, s. 339.
- ² ALAGÖZ, A. C., 1941, Yayla Tâbiri Hakkında Rapor. I. Coğrafya Kongresi, Raporlar-Müzakereler-Kararlar, Ankara, s. 150.
- ³ DARKOT, B., 1968, Türkiye İktisadî Coğrafyası. İstanbul Üniv. Coğrafya Enst. Yay. No: 51, İstanbul, s. 131-132.
- ⁴ DOĞANAY, H., 1997, Türkiye Beğeri Coğrafyası. Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları: 2982, Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi: 877, Eğitim Dizisi: 10, İstanbul, s. 273.
- ⁵ EMİRÖĞLU, M., 1977, Bolu'da Yaylalar ve Yaylacılık. Ankara Üniv. D.T.C.F Yay. No: 272, Ankara, s. 16-17.
- ⁶ TUNÇDİGİK, N., 1967, Türkiye İkân Coğrafyası, Kır İkânı (Köy-Altı İkân çekilleri). İstanbul Üni. Edebiyat Fak. Yay. No: 1283, Coğrafya Enst. Yay. No: 49, İstanbul, s. 140-141.
- ⁷ ALAGÖZ, A. C., 1993, Türkiye'de Yaylacılık Araçtırmaları. Ankara Üniv. Türkiye Coğrafya Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi, Sayı: 2, Ankara, s. 1.
- ⁸ SUNGUR, K. A., 1980, "Türkiye'de İnsan Yaşamı Açısından Uygun Olan ve Olmayan Isı Değerlerinin Aylık Dağılımı Üzerine Bir Deneme". İstanbul Üniv. Coğrafya Dergisi, Sayı: 23, İstanbul, s. 36.
- ⁹ SARAÇOĞLU, H., 1989, Akdeniz Bölgesi. Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, Öğretmen Kitapları Dizisi: 175, İstanbul, s.183.
- ¹⁰ SARAÇOĞLU, H., 1989, a.g.e., s.190.
- ¹¹ Burdur'un Altınyayla Çeşmesi'ne aittir.
- ¹² Antalya'nın Korkuteli Çeşmesi'ne aittir.
- ¹³ GÖNEY, S., 1975, Büyük Menderes Bölgesi. İstanbul Üniv. Yay. No: 1895, Coğrafya Enstitüsü Yay. No: 79, İstanbul, s. 555.
- ¹⁴ Fethiye yakınındaki Çalica'dan itibaren bu han ve sarnıçlar sırası ile Çınlardır: Çalica Hanı, Dont Hanı, Murtebeli Hanı, Karagedik (Müngen) Hanı, Menekçilialan Hanı, Karatoplar (Kıl) Hanı, Kabacalar (Dolaçma) Hanı, Kavaklı Hanı, Apır Hanı, Yapraklı Han, Paça Han, Denizpınarı Hanı, Naldöken Hanı, Sarıalan Hanı, Karayolusapağı Hanı, Daydır Hanı, Boğa Hanı, Kebapçı Hanı, Karabel Hanı, Patlangıçlı Hanı, Zorban Hanı, Karakaya Hanı, YarıçHanı, Gökben Hanı.
- ¹⁵ Çoban çadırlarının üzerine örtülen koyun yününden yapılmış örtü.
- ¹⁶ Koyun ve keçilerin dinlendiği taş veya ağaç diplerindeki gölgelikler.
- ¹⁷ Etrafı taşlarla örülen koyun ve keçilerin barınma yeri.
- ¹⁸ Koyun ve keçilerin sağıldığı yer.
- ¹⁹ Ahçıktan yapılan ambarlar dört gözdür. Her gözde dört mut (1440 kg.) olmak üzere toplam 16 mut (5760 kg.) tahıl saklanır. Ayrıca, ağalarda bulunan 80 mutluk (28.800 kg.) ambarlar da vardır ki bunlara "divit ambar" denir.